

Renmarkskommittén

N 2021:02

Maja Martinsson

maja.martinsson@regeringskansliet.se

PM 32 – Tåssåsenmodellen: Tåssåsen samebys förvaltning av småviltsjakt

Innehåll

1. Inledning	2
2. Bakgrunden till att modellen togs fram	2
3. Förvaltningen under perioden 1987–1993	2
4. Förvaltningen under perioden 2003–2017	3
5. Varför förvaltningen upphörde.....	3
6. Tåssåsen samebys synpunkter på modellen	3
7. Jägareförbundet Bergs jaktvårdskrets synpunkter på modellen.....	5

1. Inledning

Under perioden 2003–2017 var Tåssåsen sameby ansvarig för administrationen av småviltsjakten i samebyns renbetesfjäll. Upplägget för administrationen kallades Tåssåsenmodellen. Modellen innebar att samebyn sålde jaktkort och fördelade jaktområden till jägarna.

2. Bakgrunden till att modellen togs fram

Tåssåsens lappby, som den hette före 1971 års rennäringslag, ville redan på 1960-talet ta över administrationen av småviltsjakten från staten. Önskemålet från samebyn var att jakt, fiske och rekreationsaktiviteter skulle samordnas med renskötseln. Detta skulle ske genom att pågående jakt- och fiskearrenden på byns marker sades upp och ersattes av korttidsupplåtelser av jakt och fiske i samebyns regi. Samebyn drev det önskemålet under lång tid, och år 1987 fick den beträffande småviltsjakten möjlighet att införa sin modell som kom att kallas Tåssåsenmodellen. För att inte bryta mot rennäringslagens 9 § om att en sameby inte får bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel, bildade samebyns medlemmar samma år en förening som hette Jaktföreningen Giehren.

3. Förvaltningen under perioden 1987–1993

Giehren delade in samebyns marker i jaktområden utifrån kriterierna att det skulle finnas en jaktbar ripbiotop och att jakt i området inte skulle störa älgjakten eller renskötseln under framför allt perioden från den 25 augusti till den 1 oktober, som vid den tiden var den intressanta jaktperioden för ripa. Jaktområdena var ungefär 25 kvm stora. I varje område fick endast ett jaktsällskap på högst fem jägare befinna sig.

För att hantera den stora efterfrågan på jakt så införde Giehren en turordning för att boka in jaktdagar. De som var intresserade fick anmäla sitt intresse redan i maj och sedan lottades jaktdagarna ut. Jaktdagarna bokades sedan in i början av juni. Det gick till så att kontaktpersonen i varje jaktsällskap ringdes upp i den turordning som lottningen hade medfört. Giehrens administratör redovisade vilka områden och datum som var lediga. Utifrån jaktsällskapens önskemål så bokades jaktdagarna in. Genom att inbokningen gjordes tidigt fanns det möjlighet för jägarna att styra sina semesterdagar till de inbokade datumen. Vid avbokningar betalade Giehren tillbaka pengarna minus en administrationsavgift på tio procent.

När den fria småviltsjaktreformen infördes år 1993 så upphörde denna äldre version av Tåssåsenmodellen. Efter flera års diskussioner med länsstyrelsen fick Giehren år 2003 åter möjlighet att bli försökssameby med en uppdaterad version av modellen.

4. Förvaltningen under perioden 2003–2017

När Giehren åter tog över förvaltningen år 2003 skötte administrationen i grunden på liknande sett som tidigare, men skillnaden var att Tåssåsenmodellen digitaliserades och presenterades på en hemsida. På den nya hemsidan fanns information om Jaktföreningen Giehren, Tåssåsen sameby och om hur lottningen gick till. Där fanns en interaktiv karta med beskrivningar av de olika jaktområdena inklusive uppgifter om mobiltäckning, logimöjligheter, transportsätt etcetera. På hemsidan fanns också dagsaktuella nyheter, information om riptillgång i olika områden och möjlighet för användarna att lämna kommentarer.

Dessutom fanns ett Excelark på hemsidan som uppdaterades flera gånger dagligen under inbokningsdagarna. Där gick det att se bokningsstatusen på varje område för varje dygn. Där framgick också antalet jakt dagar totalt och för varje område. Om ett område behövde stängas av renskötselskäl eller på grund av att maximalt jakttryck uppnåtts framgick det genom olika färgmarkeringar. I Excelarket framgick när det uppdaterats senast. När inbokning skett skrevs jaktkorten in digitalt och skickades med e-post till jägarna.

5. Varför förvaltningen upphörde

Inför jaktsäsongen 2017 skrotades Tåssåsenmodellen. Bakgrunden till det var att reglerna i rennäringsförordningen hade ändrats på så sätt att endast personer med fast bosättning i eller närmare anknytning till Sverige hade rätt att köpa jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Länsstyrelserna i Jämtland, Norrbotten och Västerbotten beslutade då att samordna försäljningen av jaktkort och utlottningen av jaktområden via hemsidan NatureIT.

6. Tåssåsen samebys synpunkter på modellen

Tåssåsen sameby har lämnat följande synpunkter på Tåssåsenmodellen.

Giehrens motto var att systemet för småviltsjaktförvaltning skulle vara rättvist, omutbart, flexibelt och transparent samt bygga på en personlig kontakt mellan jägarna och samebyn. Varje jägare skulle känna sig som en välkommen gäst i Tåssåsen sameby. Samebyns medlemmar deltog i lottningen på samma villkor som alla andra. De tillresta jägarna var nöjda, samebyns medlemmar var nöjda och länsstyrelsen var nöjd. Det var dock inte Svenska Jägareförbundet, som gjorde gällande att det skulle gå att köpa sig förtur till jakten eller att samebyn tog stora summor i betalning. Detta stämde emellertid inte. Priset för ett dygnstillstånd till jakt sattes av rennäringsdelegationen i länet varje år och det förekom inga förturer. Administrationen var transparent och den som ville kunde gå in och se hur bokningen fortlöpte och var det fanns lediga områden.

Något som var mycket positivt med modellen var att samebyns renskötare alltid visste vilka jägare som fanns på deras marker och hade mobiltelefonnummer till dem. Arbetsledaren i samebyn kunde skicka meddelanden till de jägare som berördes av dagens renskötselaktiviteter så att konfliktsituationer inte behövde uppstå. Det kunde till exempel handla om att en renskötare skulle samla renar på en specifik del av ett jaktområde och behövde göra det ostört.

Renskötarna upplevde att möjligheten att förvalta småviltsjakten gjorde att renarna fick större betesro och därmed att merarbetet minskade och slaktvikterna ökade.

Efter att länsstyrelserna år 2017 beslutade att all försäljning av jakt skulle ske genom NatureIT så anonymiserades jägarna för samebyn. Nu vet renskötarna inte vilka människor som rör sig på markerna utrustade med vapen och jakthundar. Samebyn hade hoppats att få fortsätta med förvaltningen och upplevde att man hade hittat en fungerande modell där jägare och renskötare kände ett ömsesidigt förtroende. Samebyn upplever inte NatureIT som ett smidigt system. Det egna systemet genom Giehren var användarvänligt och gick enkelt och snabbt att uppdatera.

Tåssåsen sameby har under alla år som man drivit frågan om småviltsjaktförvaltning på sina områden känt sig motarbetad av länsstyrelsen, andra myndigheter och departement. Det har uttalats att renskötarna inte ska hålla på med sådant som de inte behärskar och liknande. Samebyns kamp för att administrera upplåtelse på sina egna marker handlar om att bevisa att

samer faktiskt kan göra detta på ett välfungerande sätt och att något överförmynderi inte är nödvändigt.

Det system för småviltsjaktupplåtelser som man efterlyser från Tåssåsen sameby behöver

- trygga renens behov av betesro,
- ge möjlighet till en säker älgjakt i området och
- ge goda förutsättningar till personlig kontakt mellan renskötare och jägare.

7. Jägareförbundet Bergs jaktvårdskrets synpunkter på modellen

Medlemmar i Jägareförbundet Bergs jaktvårdskrets har lämnat följande synpunkter på Tåssåsenmodellen.

Tåssåsenmodellen hade vissa fördelar, men också många nackdelar. Noterbart är dock att efter att Tåssåsens sameby förlorade möjligheten att påverka förvaltningen över jakten så har det skett en enorm försämring i allmänhetens tillgång till jaktmarker i området. Förändringen har skett successivt med en tydlig ökning under de senaste tre åren vad gäller avstängningar av områden. Nuförtiden begär samebyn hela tiden att stora områden ska avlysas. Detta uppfattar de lokala jägarna som en reaktion från samebyn på att den inte längre får lov att påverka upplåtelseerna – det verkar alltså handla om att man från samebyns håll stänger av områden för att markera missnöje. Från jägarhåll uppfattas det som att avlysningarna inte är grundade i några egentliga behov hos samebyn. Dessutom begär samebyn att avlysningar ska ske interimistiskt under handläggningstiden, vilket orsakar långa perioder med avlysta områden även om det sedan blir avslag på samebyns begäranden om avlysning. Samebyn har till och med begärt att fiskevatten ska avlysas; något som aldrig hänt tidigare. Det är svårt att se hur fiskare som håller sig still på ett ställe skulle kunna störa renarna.

Samebyn begär numera också regelbundet att områden ska avlysas för bymedlemmarnas egen älgjakt. Men det är inte befogat att avlysa ett helt jaktområde för att ett fåtal personer ska jaga älg. Som jägare har man nämligen alltid ett säkerhetsansvar. Det kan alltid röra sig människor i ett område där det jagas, till exempel bärplockare och andra. Det kan mycket väl

rymmas småviltsjägare och älgjägare på samma områden, i synnerhet på kalvfället där man syns tydligt. I skogslandet kan det vara en annan sak; där kan det möjligen finnas säkerhetsskäl som talar för att antalet parallella jaktlag begränsas. Sannolikt handlar samebyns önskan om att avlysa för egen jakt om att älgjakten är en viktig inkomstkälla för samebyn. Det förekommer att bymedlemmar säljer egen älgjakt till turister för stora pengar. Och det är i sig inget ortsbojägarna protesterar emot; låt för all del samebyn göra det. Men att däremot avlysa jaktområden för egen älgjakt – det finns det inget skäl till.

Det som var fördelaktigt när Tåssåsenmodellen tillämpades var att systemet i alla fall var förutsebart; det gjordes inga avlysningar med kort varsel. Efter att systemet togs bort och Tåssåsen sameby börjat med omfattande avlysningsbegäranden med kort varsel så är det inte längre möjligt att bedriva exempelvis guidade jakturer i fjällen – det går helt enkelt inte när man inte kan förutse om man kommer kunna jaga eller inte.

Den stora nackdelen med Tåssåsenmodellen var att systemet upplevdes som godtyckligt och som att vänner eller kunder till samebymedlemmarna hade en gräddfil. Man var tvungen att ringa till samebyn och presentera sig med namn och var man bodde varje gång man ville jaga. Upplevelsen var att om man hade ”fel” efternamn så påverkade det var man fick möjlighet att jaga. På samma sätt verkade det påverka vilken kommun man bodde i; som av en händelse fanns det sällan lediga jaktområden i den kommun där man hade jaktkort. Samebyns medlemmar ägnar sig åt stuguthyrning och intrycket från lokala jägare var att stuggästerna verkade premieras vid jaktupplåtelse. Det kanske inte går att bevisa exakt vad som hände, men en stark uppfattning från lokala jägare var att samebymedlemmarnas vänner hade särskilda förmåner.

En annan nackdel med Tåssåsenmodellen var att systemet var osmidigt. Man var tvungen att ringa och ta personlig kontakt för att få jaga. Det är mycket enklare att bara gå in på NatureIT och boka själv direkt. Däremot är det inget fel i sig att ha personlig kontakt med de enskilda renskötarna i ett område när det gäller praktiska frågor; tvärtom så vore det bra. Renskötarna kunde gärna få tillgång till kontaktuppgifter till alla jägare som rör sig på ett jaktområde varje dag. Då kunde de ju ringa och stämma av om det är någon viss del där de vill att man inte rör sig, eller någon annan fråga de vill

diskutera. Att ha en dialog med renskötarna ser man från jägarhåll som något positivt.

Det system för småviltsjaktupplåtelser som man efterlyser från jägarhåll behöver vara

- förutsebart,
- tydligt,
- lika för alla,
- baserat på sakliga grunder,
- kvoterat under premiärveckorna, och
- ge goda förutsättningar till dialog och ömsesidig hänsyn.

SEKRETARIATSUNDERLAG